ECHITATEA SOCIALĂ – OBIECTIV PRIMORDIAL AL PARLAMENTULUI REPUBLICII MOLDOVA

SOCIAL EQUITY – PRIMARY OBJECTIVE OF THE PARLIAMENT OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CZU: 342.533:364.614.8(478) **DOI:**https://doi.org/10.59295/ssdoed2024.19

Ion GUCEAC[1],
Doina CUCIURCA[2]

ABSTRACT. *This study describes several issues related to the role of parliaments in improving governance, particularly in public service delivery and poverty reduction. Drawing on functions of representation, lawmaking and control, parliaments are uniquely positioned to understand and control the impact of poverty and to serve as a bridge between government, the private sector and civil society. The role of Parliament in planning strategies to combat poverty, promoting active social participation in economic development, is highlighted. Parliamentarians can contribute to national efforts to reduce poverty by studying and highlighting the results of the fight against poverty, participating in the creation of a new initiative to eradicate it, and providing oversight during the implementation of government programs. As circumstances that attribute to parliaments the key role in combating poverty are mentioned: the representation of the electorate and its interests; adoption of current legislation to support development; parliamentary control over the activity of the executive - its effectiveness and responsiveness to the needs of members of society, especially the poor.*

Keywords: *social equity, consolidation, parliament, representation, legislation, scrutiny, social participation, poverty reduction, economic development.*

REZUMAT. *Prezentul studiu descrie o serie de aspecte legate de rolul parlamentelor în îmbunătățirea guvernării, în special în prestarea serviciilor publice și reducerea sărăciei. Pornind de la funcțiile de reprezentare, legiferare și control, parlamentele sunt poziționate în mod unic pentru a înțelege și controla impactul sărăciei și pentru a servi drept punte de legătură între guvern, sectorul privat și societatea civilă. Este evidențiat rolul Parlamentului în planificarea strategiilor de combatere a sărăciei, promovând o participare socială activă la dezvoltarea economică. Parlamentarii pot contribui la eforturile naționale de reducere a sărăciei prin studierea și evidențierea rezultatelor luptei împotriva sărăciei, participând la crearea unei noi inițiative de eradicare a acesteia și asigurând supravegherea în timpul implementării programelor guvernamentale. În calitate de circumstanțe care atribuie parlamentelor rolul cheie în combaterea sărăciei sunt menționate: reprezentarea electoratului și a intereselor acestuia; adoptarea legislației actuale pentru sprijinirea dezvoltării; controlul parlamentar asupra activității executivului - eficacitatea și receptivitatea acesteia la nevoile membrilor societății, în special ale celor săraci.*

Cuvinte-cheie: *echitate socială, consolidare, parlament, reprezentare, legiferare, control parlamentar, participare socială, reducerea sărăciei, dezvoltare economică.*

[1] Ion GUCEAC, academician, profesor universitar, guceacion@gmail.com, ORCID. 0000-0002-9497-4628, Universitatea de Stat din Moldova

[2] Doina CUCIURCA, asist. univ., Universitatea de Stat din Moldova, ORCID ID: 0000-0001-6859-7956, e-mail: doina.cuciurca@usm.md

Fiind ales prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat Parlamentul reprezintă voința poporului și are dreptul să exercite „cele mai importante prerogative, aparținând în exclusivitate poporului în calitatea acestuia de deținător al suveranității naționale” [1, p. 392]. Nu întâmplător majoritatea constituțiilor statelor lumii conțin prevederi prin care atribuie parlamentului și deputaților săi funcția de reprezentare a poporului, națiunii țării corespunzătoare. Bunăoară, Constituția Republicii Portugheze (art. 147) statuează: „Adunarea Republicii este adunarea parlamentară care îi reprezintă pe cetățenii portughezi” [2, p. 426]. Constituția Regatului Suediei (art. 4) caracterizează Parlamentul (*Riksdag*) drept „organ reprezentativ suprem al poporului” [2, p. 662]. Constituția Regatului Belgiei (art. 42) prevede că membrii celor două camere parlamentare „reprezintă întreaga națiunea și nu doar persoanele care i-au ales” [2, p. 157]. Constituția Republicii Elene (art. 51, pct. 2) prevede, de asemenea, că „membrii Parlamentului reprezintă națiunea” [2, p. 502]. Conform Constituției Croației (art. 71) „Parlamentul croat este organul reprezentativ al poporului şi este învestit cu putere legislativă în Republica Croaţia” [2, p. 413]. Constituția României (art. 61) prevede că „[P]arlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului român şi unica autoritate legiuitoare a țării” [3]. În același spirit, Constituția Republicii Moldova (art.60) determină importanța acestui organ prin definirea Parlamentului drept „[o]rganul reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova şi unica autoritate legislativă a statului” [4].

Rolul important al parlamentului în mecanismul de exercitare a puterii de stat se exprimă nu doar prin îndeplinirea funcției sale principale - legislativă, ci și prin multe alte funcții, precum: adoptarea bugetului de stat, controlul execuției acestuia, stabilirea impozitelor; formarea organelor guvernamentale superioare și alegerea altor înalți funcționari (de exemplu, alegerea șefului statului, formarea guvernului, aprobarea primului ministru și a miniștrilor, alegerea judecătorilor etc.) sau participarea la aceste procese; exercitarea într-o măsură sau alta (în funcție de forma de guvernământ) control asupra celor mai înalte organe și funcționari ai puterii executive etc. Rolul special al parlamentului se exprimă în competențe precum: declararea războiului și încheierea păcii sau participarea la aceasta; convocarea referendumului; ratificarea și denunțarea tratatelor internaționale; declararea amnistiei; implementarea procedurilor de destituire a demnitarilor și funcționarilor publici etc. Un astfel de sistem de organizare și funcționare a puterii publice, bazat pe principiile democrației reprezentative și separării puterilor, în cadrul căruia parlamentul are cel mai înalt statut și joacă un rol principal în exercitarea puterii de stat, se numește parlamentarism [5, p. 43].

Parliaments play a crucial role in improving governance, public service delivery and poverty reduction.După cum se menționează în doctrina dreptului constituțional, poziția acestui organ reprezentativ, în raport cu alte autorități, poate fi determinată „[...] pornind de la sfera atribuțiilor conferite de legislația în vigoare” [1, p. 392]. Având puterea de decizie în cele mai importante domenii ale vieții sociale, inclusiv

controlul asupra surselor de completare a vistieriei statului, parlamentele joacă un rol cheie în îmbunătățirea guvernării, prestarea serviciilor publice și reducerea sărăciei.

Din punct de vedere istoric, sărăcia a fost percepută ca inevitabilă, deoarece în țările neindustrializate, producția scăzută cuplată cu creșterea rapidă a populației duce inevitabil la o scădere bruscă a resurselor naturale [6]. Reducerea sărăciei fiind în mare măsură rezultatul creșterii economice generale [7] condiționată de măsurile politice întreprinse de guvernare (un exemplu elocvent fiind *Poor Laws* [8] în Marea Britanie, care instituiau un sistem de ajutorare a oamenilor săraci).

Lupta împotriva sărăciei presupune și îmbunătățirea condițiilor de viață, care sunt deja dificile. Ajutorul, în special în domeniul medical și științific, este de mare importanță în asigurarea unei vieți mai bune. Astăzi, problema (în scopuri de dezvoltare) implică o parte semnificativă a ajutorului condiționat. Totuși, Peter Singer, în cartea sa The life you can save: acting now to end world poverty [9], susține că mici schimbări în viața fiecăruia dintre noi pot rezolva problema sărăciei în întreaga lume.

Având în vedere funcțiile de reprezentare, legiferare și control, parlamentele sunt poziționate în mod unic pentru a înțelege și controla impactul sărăciei și pentru a servi drept punte între guvern, sectorul privat și societatea civilă. Parlamentele pot servi drept bază pentru consensul și sprijinul multipartit în întreaga țară.

Remarcăm că pentru Republica Moldova această activitate nu constituie o experiență nouă, anterior la nivel național fiind întreprinse mai multe măsuri cu scopul îmbunătățirii vieții categoriilor defavorizate de cetățeni. Astfel, în anul 2000 a fost elaborat *„Programul Național de Atenuare a Sărăciei”* [10], scopul programului constituind promovarea măsurilor de stopare a pauperizării masive a populaţiei, iar ulterior - reducerea esenţială a amplorii şi profunzimii sărăciei ca o condiţie obligatorie pentru consolidarea procesului de stabilizare social-economică, precum şi adoptarea măsurilor de protejare a păturilor puţin asigurate ale populației contra sărăciei. Acesta nefiind implementat, din cauza neacceptării de către Banca Mondială a acestui tip de document de politică pentru *Planul Strategic Preliminar de Reducere a Sărăciei*, motivând prin gradul nesatisfăcător de corelare a activităților planificate cu resursele bugetului național, care nu permitea primirea finanțării de la Banca Mondială [11, p. 62]. În noiembrie 2000, a fost lansată *Strategia Naţională pentru Dezvoltare Durabilă Moldova – XXI*, preconizată pentru perioada 2000-2020, elaborată de către Consiliul Economic Suprem de pe lângă Preşedintele Republicii Moldova cu susţinerea PNUD Moldova, dar nu a fost adoptată.

A urmat *Strategia preliminară de reducere a sărăciei (2002)* [12] axată pe trei obiective: 1) creșterea economică durabilă si cuprinzătoare, care va oferi populației posibilitatea de angajare în câmpul muncii; 2) o politică de dezvoltare umană, întemeiată pe accesul sporit la serviciile de bază (în special la serviciile medicale primare și la învățământul general); 3) protecția socială a celor mai nevoiașe categorii sociale.

În decembrie 2004, legislativul Republicii Moldova a adoptat *Legea privind aprobarea Strategiei de Creştere Economică şi Reducere a Sărăciei (SCERS) 2004-2006* [13], reprezentând baza politicii generale pentru asigurarea dezvoltării durabile a Republicii Moldova pe termen mediu. Documentul trebuia să servească drept bază pentru dezvoltarea și implementarea de noi strategii de asistență tehnică din partea organizațiilor financiare internaționale și țărilor donatoare, precum și pentru elaborarea bugetelor anuale ale țării în perioada 2005–2006. Parlamentul RM a recunoscut că, în pofida efectuării reformelor fundamentale ce vizau formarea principalelor instituții ale economiei de piață și implementării valorilor și proceselor democratice în aproape toate sferele vieții, societatea moldovenească a eșuat în atingerea obiectivelor strategice formulate încă în 1990, când sarcinile formării unei economii de piață au fost declarate priorități ale politicii de stat.

Elaborarea SCERS (2004-2006) a fost determinată și de obiectivul global de reducere a sărăciei propus în *Declarația adoptată de Summit-ul Mileniului din 2000* [14], semnată de Republica Moldova la New York, alături de alte 190 de state, astfel angajându-se într-un amplu proces de reforme, menite să diminueze nivelul sărăciei, să asigure pacea și securitatea, precum și respectarea drepturilor omului și a principiilor democratice, în vederea implementării *Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului (ODM)*[1] prevăzute de actul menționat.

Strategia adoptată de Parlament a identificat scopurile și prioritățile, a căror realizare a fost considerată necesară pentru implementarea unui număr de obiective globale pe termen lung, în baza prevederilor Constituției Republicii Moldova și anume: dezvoltare economică durabilă și orientată social; reintegrarea statului și integrarea europeană.

Nerealizarea unui șir de activități prevăzute în SCERS a condus la prelungirea etapei de implementare a acestei politici până la sfârșitul anului 2007 [15], fiind corectați și ajustați indicatorii de monitorizare a implementării acestei politici publice, precum și costurile acțiunilor din cadrul strategiei. În pofida modificărilor de îmbunătățire a SCERS în versiunea extinsă, nu a fost asigurată acoperirea în totalitate a măsurilor prioritare, rămânând fără acoperire 54,2% din costul acțiunilor prevăzute de politică [16].

Având în vedere necesitatea continuării reformelor începute într-un document de planificare strategică atât de important precum Strategia de creștere economică și de reducere a sărăciei (SCERS), la începutul anului 2008, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat *Legea pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare pe anii 2008-2011* [17], aceasta reprezentând principalul document intern de planificare strategică pe termen mediu, care determina obiectivele de dezvoltare a Republicii

[1] 1) Reducerea sărăciei extreme şi a foamei; 2) Realizarea accesului universal la învăţământul general obligatoriu; 3) Promovarea egalităţii între sexe şi afirmarea femeilor ; 4) Reducerea mortalităţii copiilor ; 5) Îmbunătăţirea sănătăţii materne; 6) Combaterea HIV/SIDA, a tuberculozei şi a altor boli; 7) Asigurarea durabilităţii mediului; 8) Crearea parteneriatului global pentru dezvoltare.

Moldova până în anul 2011 şi stabilea măsurile şi acțiunile prioritare pentru atingerea acelor obiective.

Strategia națională de dezvoltare pornea de la obiectivul fundamental derivat din Constituţia Republicii Moldova, şi anume crearea condițiilor adecvate pentru creşterea calităţii vieţii populației, care include o serie de dimensiuni strîns legate între ele: a) la nivel personal, aceasta însemnând un individ sănătos şi educat, capabil să-şi exercite drepturile şi libertățile fundamentale, sigur de o bătrânețe decentă; b) la nivel de ţară - o transformare şi modernizare profundă a ţării şi obţinerea calificării efective pentru aderarea la Uniunea Europeană.

Parlamentul a considerat necesar să pună în fața Guvernului sarcini pentru a se asigura că pe termen mediu, până în 2011 acesta va depune eforturi pentru recuperarea a cel puţin 7 p.p. din decalajul de venituri față de media UE şi reducerea ratei sărăciei absolute pînă la 24%.

Deși acest document a renunțat la abordarea sectorială și a identificat doar prioritățile generale de dezvoltare, implementarea acestuia a permis o reducere semnificativă a sărăciei în țară. Conform datelor, în anul 2009 rata sărăciei absolute în țară a constituit 26,3%, având practic același nivel cu anul 2008 de 26,4%, în anul 2010 constituind 21,9%, iar în 2011 – 17,5% [18].

Deși această Strategie a stabilit ca obiectiv fundamental crearea condiţiilor pentru îmbunătăţirea calităţii vieţii prin consolidarea fundamentului pentru o creștere economică robustă, durabilă și incluzivă, declanșarea în lanț a crizelor guvernamentale, în contextul angajamentelor asumate de Republica Moldova prin *Declarația de la Summit-ul Mileniului din 2000* (New York) [14], a impus necesitatea adoptării unor documente de planificare strategică pe termen lung în domeniul reducerii sărăciei.

Astfel, în anul 2012, a fost adoptată *Legea pentru aprobarea Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2020”* [19], în cadrul căreia se pleda pentru analiza constrângerilor și focalizarea acțiunilor pe rezolvarea problemelor critice, care împiedicau creșterea economică a țării. Strategia era axată pe șapte priorități de dezvoltare: 1) studii relevante pentru carieră (cu accent pe educația vocațională și tehnică); 2) drumuri bune oriunde; 3) finanțe accesibile și ieftine; 4) business cu reguli clare de joc; 5) sistem de pensii echitabil și sustenabil; 6) energie furnizată sigur și utilizată eficient; 7) justiție responsabilă și incoruptibilă. [19]. În anul 2014 obiectivele strategiei fiind completate cu cea de-a opta prioritate: creșterea competitivității produselor agroalimentare și dezvoltarea rurală durabilă. Scopul Strategiei „Moldova 2020” era de a produce un impact economico-social pe fiecare dintre dimensiunile nominalizate, astfel, eliminându-se barierele critice care împiedică valorificarea optimă a resurselor, făcând posibilă prioritizarea domeniilor de intervenție ale statului şi supunerea acestora unui obiectiv bine definit: asigurarea dezvoltării economice calitative şi, implicit, reducerea sărăciei.

În pofida relevării unei sinergii satisfăcătoare dintre elementele-cheie ale viziunii strategice incluse la fiecare din prioritățile strategiei naționale cu strategiile

sectoriale, evaluarea indicatorilor de monitorizare au denotat că peste jumătate din țintele intermediare care au putut fi estimate nu au fost atinse, cea mai problematică dintre priorități fiind Justiția (cu un nivel de implementare de numai 20%). Progresul evaluat prin prisma a doi indicatori de bază (PIB și rata sărăciei) este, la fel, modest. Astfel, din 2010 până în 2015 economia a avansat cu 3,9% în medie anuală, adică cu 1,6 puncte procentuale mai puțin decât ținta de creștere stabilită în strategie. Drept urmare, în perioada 2010-2015, PIB-ul a cumulat o creștere de 21,1% (față de 30,4% setată în strategie), rata sărăciei estimată la pragul național s-a redus de la 21,9% la 9,6%, fiind atins obiectivul final pentru 2020 [20, p.8]. Mai mult decât atât, se atesta un nivel slab de corelare dintre SND „Moldova 2020" și Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă [21] la care s-a angajat Republica Moldova în 2015 (din cele 106 ODD-uri care necesitau a fi naționalizate, doar 5 erau corelate și alte 18 erau parțial corelate), strategia națională fiind focusată preponderent pe aspecte de dezvoltare economică, și mai puțin pe celelalte domenii de politici [20, pp.14-15].

Rezultatele modeste ale implementării SND „Moldova 2020" și dezechilibrul pronunțat la nivel de priorități de politici evidențiat de analiza comparativă a ambelor documente, accentua necesitatea definirii unui nou document național de planificare strategică, care urma să integreze în mod sinergic Agenda 2030, în mod implicit, și integrarea agendei de asociere, având în vedere că majoritatea ODD-urilor se regăseau în Acordul de Asociere RM-UE [22] semnat în 2014.

Parlamentele sunt de mare importanță pentru procesul de dezvoltare al țărilor, deoarece sunt instituții importante în atingerea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (ODD) incluse în Agenda 2030 a Organizației Națiunilor Unite [21] adoptată prin *Declarația Summit-ului privind Dezvoltarea Durabilă* desfășurat la New York în septembrie 2015, document inspirator care subliniază angajamentul de a *„nu lăsa pe nimeni în urmă"* și de a se asigura că oamenii sunt în centrul tuturor proceselor de dezvoltare, statele asumându-și angajamentul pentru incluziunea socială, economică și politică a tuturor indiferent de vârstă, sex, dizabilitate, rasă, naționalitate, origine, religie, statutul economic și de orice altă natură reprezintă, iar parlamentarii jucând un rol activ în sprijinirea acestor eforturi. Republica Moldova, alături de alte 192 de state membre ale Organizației Națiunilor Unite, și-a asumat angajamentul de a implementa Agenda 2030 de Dezvoltare Durabilă[1] care urmărește accelerarea realizării Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului (ODM) [14], având ca obiectiv principal eradicarea sărăciei până în anul 2030 și promovarea dezvoltării durabile în întreaga lume.

Agenda 2030 este incluzivă, precum și clară și universală, bazându-se nu atât pe concentrarea pe așa-numitele „țări în curs de dezvoltare", cât pe înțelegerea faptului că într-o lume globalizată interconectată, toate țările trebuie să ia măsuri active

[1] Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030 este complexă și cuprinde 17 obiective generale și 169 de obiective specifice care vin să stimuleze acțiunile la nivel global, până în anul 2030, în 5 domenii de o importanță majoră pentru umanitate cum sunt: (I) populația; (II) planeta; (III) prosperitatea; (IV) pacea și (V) parteneriatele.

pentru a depăși provocările asociate dezvoltării durabile. Fiecare țară are obligația de a implementa ODD-urile și fiecare țară trebuie să își monitorizeze progresul și să raporteze în mod regulat comunității globale cu privire la realizările și provocările sale.

Programele care dezvoltă rolul Parlamentului în planificarea reducerii sărăciei promovează o mai mare participare socială la dezvoltarea economică, acestea pot viza domenii specifice de dezvoltare care necesită reformă legală, guvernul și parlamentul colaborând în vederea dezvoltării voinței politice de a adopta legislația necesară. Parlamentarii pot contribui la eforturile naționale de reducere a sărăciei prin studierea și publicarea rezultatelor luptei împotriva sărăciei, participând la crearea unor noi inițiative de eradicare a acesteia și asigurând supravegherea în timpul implementării programelor bugetare.

Capable and vibrant parliaments are essential to countries' development processes because they are important institutions in achieving the MDGs and economic development aims.Participarea parlamentarilor la implementarea ODD-urilor poate duce la angajamentul național pentru atingerea acestor obiective. Parlamentul național poate, de exemplu, să elaboreze cadrul legislativ în legătură cu implementarea ODD-urilor, adaptându-le la prioritățile și particularitățile statului respectiv.

În acest context, Republica Moldova a întreprins măsuri în vederea adoptării și naționalizării Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (ODD)[1]. Astfel, prin Hotărârea Guvernului nr.912 din 25.07.2016 [23], a fost instituit Consiliul Național de Coordonare pentru Dezvoltare Durabilă (CNCDD), în calitate de organ consultativ în domeniul dezvoltării durabile căruia i-a revenit și sarcina de a asigura coordonarea şi monitorizarea procesului de adaptare la nivel național, integrare şi implementare a Obiectivelor de dezvoltare durabilă ale Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030 în politicile naționale și sectoriale de dezvoltare. Consiliul a fost constituit din primministru, membri ai Guvernului, reprezentanți ai Cancelariei de Stat, ai mediului academic și ai sectorului asociativ.

[1] 1) Eradicarea sărăciei în toate formele sale și în orice context; 2) Eradicarea foametei, asigurarea securității alimentare, îmbunătățirea nutriției și promovarea unei agriculturi durabile; 3) Asigurarea unei vieți sănătoase și promovarea bunăstării tuturor la orice vârstă; 4) Garantarea unei educații de calitate și promovarea oportunităților de învățare de-a lungul vieții pentru toți ;5) Realizarea egalității de gen și împuternicirea tuturor femeilor și a fetelor; 6) Asigurarea disponibilității și managementului durabil al apei și sanitație pentru toți; 7) Asigurarea accesului tuturor la energie la prețuri accesibile, într-un mod sigur, durabil și modern; ODD 8: Promovarea unei creșteri economice susținute, deschise tuturor și durabile, a ocupării depline și productive a forței de muncă și a unei munci decente pentru toți; 9) Construirea unor infrastructuri rezistente, promovarea industrializării durabile și încurajarea inovației; 10) Reducerea inegalităților în interiorul țărilor și de la o țară la alta; 11) Dezvoltarea orașelor și a așezărilor umane pentru ca ele să fie deschise tuturor, sigure, reziliente și durabile; 12) Asigurarea unor tipare de consum și producție durabile; 13) Luarea unor măsuri urgente de combatere a schimbărilor climatice și a impactului lor; ODD 14: Conservarea și utilizarea durabilă a oceanelor, mărilor și a resurselor marine pentru o dezvoltare durabilă; 15) Protejarea, restaurarea și promovarea utilizării durabile a ecosistemelor terestre, gestionarea durabilă a pădurilor, combaterea deșertificării, stoparea și repararea degradării solului și stoparea pierderilor de biodiversitate; 16) Promovarea unor societăți pașnice și incluzive pentru o dezvoltare durabilă, a accesului la justiție pentru toți și crearea unor instituții eficiente, responsabile și incluzive la toate nivelurile; 17) Consolidarea mijloacelor de implementare și revitalizarea parteneriatului global pentru dezvoltare durabilă.

Consecutiv s-a realizat adaptarea, printr-un proces consultativ extins, a obiectivelor și indicatorilor globali de dezvoltare durabilă la contextul specific al statului nostru (naționalizarea), astfel încât implementarea ODD să devină mai concludentă, fezabilă și eficientă și să soluționeze atât problemele populației țării, în particular a grupurilor vulnerabile și subreprezentate, ținând cont de abordarea că „*nimeni nu trebuie lăsat în urmă"*, dar și impactul schimbărilor fenomenelor urmărite.

În pofida intervențiilor realizate de către Guvern în principalul document de planificare strategică pe termen lung și tendințele de diminuare a ratei sărăciei în 2014–2019, veniturile în Republica Moldova au rămas printre cele mai scăzute în Europa Centrală și de Est. Media venitului național net ajustat per capita pentru perioada 2010–2019 a constituit doar 30% din media pe regiune, fără tendințe clare de convergență. Salariul mediu constituie doar a cincea parte din media pe Europa Centrală și de Est, la fel ca și productivitatea muncii [24].

În urma obținerii statutului de țară candidată la aderarea la Uniunea Europeană la 23 iunie 2022, acordat în urma depunerii cererii de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, semnată la Chișinău la 3 martie 2022, în temeiul articolului 49 din *Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE)* [25], Parlamentul Republicii Moldova a adoptat *Legea pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030"* [24]. Acest document național de planificare strategică pe termen lung indică direcțiile de dezvoltare a țării și a societății adaptând prioritățile, obiectivele, indicatorii și țintele angajamentelor internaționale asumate de Republica Moldova cu contextul național, în special *Acordul de Asociere RM-UE* [22] și angajamentele care derivă din statutul de țară-candidat pentru aderarea la Uniunea Europeană, inclusiv *Agenda pentru dezvoltare durabilă 2030* [21].

Această Strategie propune o viziune de dezvoltare centrată pe om, care spre deosebire de Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2020" (centrată excesiv pe obiective înguste de dezvoltare economică), adoptă o abordare holistică privind dezvoltarea umană, omul fiind beneficiarul și nu resursa ori instrumentul dezvoltării, dezvoltarea presupunând un conținut tangibil creșterii calității vieții [24].

Obiectivele de dezvoltare generale propuse de Strategia Națională în vigoare reflectă aspirațiile de creștere a bunăstării oamenilor în Republica Moldova, de îmbunătățire a vieții cetățenilor, de europenizare a instituțiilor statului, de consolidare a democrației, a statului de drept, a respectului pentru drepturile omului, precum și de aducere a Republicii Moldova mai aproape de standardele și valorile europene, care să asigure procesul de aderare la Uniunea Europeană, printre acestea numărându-se: creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților; îmbunătățirea condițiilor de trai; garantarea educației corespunzătoare și de calitate pentru toți pe tot parcursul vieții; ridicarea nivelului de cultură și de dezvoltare personală; îmbunătățirea stării de sănătate fizică și mintală a populației prin contribuția activă a unui sistem de sănătate modern și eficient, care răspunde nevoilor fiecărui individ; un sistem de protecție socială solid și incluziv; asigurarea unei guvernări

eficiente, incluzive și transparente; edificarea unui sistem de justiție echitabil, incoruptibil și independent; promovarea unei societăți pașnice și sigure; asigurarea unui mediu sănătos și sigur [24].

Fiecare dintre obiectivele generale menționate este format din mai multe obiective specifice și ținte strategice care urmează a fi realizate în termen scurt, mediu și lung. Mai mult decât atât, Strategia națională trasează direcțiile de politici și intervenții principale, Parlamentul jucând un rol principal în adoptarea legilor ce le autorizează.

It has been documented that one of the greatest challenges in addressing poverty is that of unequal distribution of resources.Este demonstrat că una dintre principalele provocări în rezolvarea problemei sărăciei este alocarea greșită a resurselor. Prin urmare, rolul parlamentului în termeni legislativi este de a distribui resursele inegale în mod egal pentru toate persoanele prin adoptarea unor legi care oferă protecție socială categoriilor social-vulnerabile.

Bunăoară, *Legea fondului de susținere a populației* [26] prevede crearea fondului pentru finanțarea compensării parțiale a cheltuielilor de transportare de peste hotare a cadavrelor persoanelor decedate, cetățeni ai Republicii Moldova, și pentru finanțarea cantinelor de ajutor social. Pot beneficia de serviciile cantinelor de ajutor social pe o perioadă de cel mult 30 de zile în trimestru (120 de zile anual) persoane socialmente vulnerabile, ale căror venituri lunare, pe anul precedent, constituie 1-2 pensii minime pentru limită de vîrstă precum: persoanele care au atins vîrsta de pensionare (fără domiciliu, fără susţinători legali, fără venituri sau cu venituri mici); invalizii; copiii pînă la 18 ani (din familiile cu mulţi copii, monoparentale şi din alte familii considerate socialmente vulnerabile în baza anchetei sociale întocmite de secţiile asistenţă socială şi protecţie a familiei (directia generală asistenţă socială) [27, art.5].

Legea cu privire la ajutoarele umanitare acordate Republicii Moldova [28] reglementează raporturile juridice privind introducerea, recepţionarea, păstrarea, distribuirea şi evidenţa ajutoarelor umanitare acordate Republicii Moldova din străinătate, atribuind la categoria beneficiarilor de ajutoare umanitare următoarele pături defavorizate ale populaţiei: pensionarii; copiii orfani şi copiii rămaşi fără ocrotire părintească; copiii invalizi; familiile cu trei şi mai mulţi copii; familiile monoparentale; şomerii; grupurile populaţiei care se află sub pragul sărăciei; persoanele care au suferit în urma calamităţilor naturale; invalizii; persoanele bolnave; alte persoane care din cauza particularităţilor lor fizice sau intelectuale şi diferitelor circumstanţe nu sînt capabile să-şi realizeze de sine stătător drepturile şi interesele legitime. De asemenea legea prevede că ajutoarele umanitare acordate Republicii Moldova pentru prevenirea, lichidarea sau diminuarea consecinţelor calamităţilor naturale, inclusiv a secetei, inundatiilor, cutremurelor de pămînt, alunecărilor de teren, a consecințelor catastrofelor tehnogene, incendiilor şi altor cazuri excepţionale pot fi distribuite şi altor beneficiari decît cei prevăzuți de lege, cu excepţia partidelor şi a altor organizaţii social-politice [28, art. 15].

În Republica Moldova în conformitate cu *Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilităţi* [29] în scopul asigurării unei vieți independente persoanelor cu dizabilități, autoritățile publice centrale și locale, organizațiile nonguvernamentale, agenții economici, indiferent de forma de organizare juridică, în funcție de competențele lor funcționale, sunt obligate să întreprindă măsuri concrete pentru a facilita accesul persoanelor cu dizabilități, în condiții de egalitate cu ceilalți, la mediul fizic, la transport, la informație și la mijloacele de comunicare, inclusiv la tehnologia informației și la comunicațiile electronice, la alte utilități și servicii deschise sau furnizate publicului, atât în localitățile urbane. Legea, de asemenea, prevede condițiile pentru asigurarea asistenței și reabilitării medicale, profesionale și sociale a persoanelor cu dizabilități, asigurarea condițiilor necesare pentru educarea, instruirea şi pregătirea profesională, condițiile de plasare în câmpul muncii, mecanismele și sursele de asistență socială a persoanelor cu dizabilități.

Parlamentul nu a trecut cu vederea nici persoanele eliberate din locurile de detenție. Astfel, *Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție* [30] stabileşte bazele juridice ale acordării asistenţei garantate de stat şi ale susţinerii persoanelor eliberate din locurile de detenţie în adaptarea lor socială, determină politica de stat în domeniul tutelei postpenitenciare, reglementează prevederile juridice privind protecţia socială a persoanelor eliberate din locurile de detenţie, precum şi competenţa autorităţilor publice în domeniul respectiv.

Legea cu privire la promovarea ocupării forţei de muncă și asigurarea de șomaj [31] are drept scop prevenirea și reducerea șomajului și a efectelor sociale ale acestuia, reducerea riscului de șomaj şi asigurarea unui nivel ridicat al ocupării şi adaptării forţei de muncă la cerinţele pieţei muncii. Aceasta reglementează politica de promovare a ocupării forței de muncă și de migrație în scop de muncă, piața muncii, sistemul instituțional de ocupare a forței de muncă, măsurile de ocupare a forței de muncă, raporturile juridice care apar la implementarea măsurilor de ocupare a forței de muncă, precum și condițiile de intermediere a muncii și de angajare în câmpul muncii în străinătate a cetățenilor Republicii Moldova, asigurând protecția cetățenilor Republicii Moldova aflați în căutarea unui loc de muncă în străinătate sau care desfășoară activitate de muncă în străinătate.

O atenție deosebită este acordată politicilor tineretului din Republica Moldova. Astfel, *Legea cu privire la tineret* [32] reglementează principiile şi obiectivele politicilor de tineret, domeniile de intervenţie ale statului în domeniul tineretului, precum şi cerinţele faţă de actorii politicilor de tineret. Scopul legii constând în asigurarea creării oportunităţilor de participare şi dezvoltare multilaterală a tinerilor în vederea participării lor active la toate aspectele vieţii prin integrare şi implicare deplină, prin acces la informare şi la servicii de calitate în educaţie, sănătate şi în domeniul socialeconomic.

Controlul asupra execuției bugetare este unul dintre cele mai importante instrumente pe care le utilizează Parlamentul pentru a crește responsabilitatea și eficaci-

tatea ajutorului social. Această atribuție de bază este prevăzută expres în Constituția Republicii Moldova (art. 66, lit. h)): Parlamentul „[a]probă bugetul statului şi exercită controlul asupra lui". În vederea exercitării controlului Parlamentul formează Curtea de Conturi care prezintă anual Parlamentului un raport asupra administrării şi întrebuințării resurselor financiare publice [4, art. 133].

Parliaments & MDGs : Economic Development and Pro-Poor Policies Practica controlului parlamentar asupra finanțării sferei sociale, bazată pe ideile separării puterii de stat în mai multe ramuri independente, dar interconectate care ar putea coopera și controla reciproc, cunoaște o istorie lungă. Dreptul de a aproba și controla execuția bugetului este considerat „dreptul regal" al parlamentului [33].

Controlul asupra finanțării sferei sociale, pe care parlamentul îl exercită asupra activității puterii executive, se bazează pe principiul: parlamentul exprimă voința poporului și, prin urmare, ar trebui să poată controla implementarea politicii financiare a statului; el trebuie să se asigure că această politică răspunde așteptărilor întregului popor [34].

În calitate de concluzie constatăm că rolul Parlamentului în implementarea politicilor sociale depinde de tipul de sistem politic (parlamentar, prezidențial, mixt), de sistemul electoral (reprezentare proporțională), de sistemul de partide și de modul în care toate au interacționat și au evoluat în condiții locale specifice - istorie, experiență și politică. Totuși, rolul cheie în acest context îl joacă întotdeauna: reprezentarea electoratului și a intereselor acestuia; adoptarea legislației actuale pentru sprijinirea dezvoltării; controlul parlamentar asupra activității executivului - eficacitatea și receptivitatea acesteia la nevoile membrilor societății, în special ale celor săraci.

To fulfil these functions, parliaments need in particular:Pentru a îndeplini aceste funcții, parlamentele au nevoie, în special de:

- informații veridice dintr-o varietate de surse care să le permită evaluare adecvată a propunerilor guvernamentale și să revizuiască acțiunile acestuia, stimulând dezbaterea politică;
- parlamentari calificați care pot utiliza corect aceste informații și își pot îndeplini rolul propus;
- sprijinul mediului academic, de exemplu pentru a efectua cercetări pe probleme specifice;
- sprijin administrativ pentru lansarea mecanismului Parlamentului;
- facilități și echipamente adecvate.
- Parlamentul Republicii Moldova poate contribui la îmbunătățirea actului de guvernare în mai multe moduri:
- prezentând executivului opiniile și doleanțele alegătorilor, inclusiv în cadrul dezbaterilor proiectelor de legi și politicilor publice - de exemplu, în procesul de consultare care duce la dezvoltarea programelor regionale sectoriale;
- prin asigurarea mecanismelor de funcționare eficientă și echitabilă a legilor;
- prin examinarea cheltuielilor și veniturilor guvernamentale, a planurilor de

cheltuieli pentru a asigura fezabilitatea și corectitudinea în conformitate cu obiectivele politice;

- prin tragerea la răspundere a guvernului pentru politicile și acțiunile sale, inclusiv gestionarea fondurilor publice - mai important ca niciodată (pentru cetățeni, precum și pentru donatori), astfel încât asistența pentru dezvoltare să poată fi majorată, canalizând fondurile direct în buget și nu în proiecte separate;
- prin stimularea dezbaterilor asupra problemelor cheie, de exemplu prin intermediul mass-media.In countries where there is potential for conflict between different groups, parliament can provide an arena for peaceful and constructive debate and consensus, reducing the likelihood of the conflict turning to violence.

Rolul Parlamentului în condițiile în care Republica Moldova este afectată direct de războiul declanșat de Federația Rusă în Ucraina, apare și mai semnificativ. În același timp este de remarcat și contribuția organului reprezentativ în eradicarea sărăciei și corelarea acestor conflicte cu eforturile orientate spe asigurarea securității sociale, mai ales că, sărăcia sporește apariția conflictelor în societate, iar conflictul în sine generează sărăcie.

Mai mult decât atât, în abordarea problemelor legate de sărăcie, distribuția echitabilă a resurselor și dezvoltarea economică, Parlamentul Republicii Moldova trebuie să evite crearea unui mediu predispus la escaladarea conflictului social.

Referințe bibliografice:

1. GUCEAC, I. *Tratat elementar de drept constituțional*. Vol. II. Chișinău: ÎS ”Tipografia Centrală”, 2022, 574 p. ISBN 978-5-88554-060-5.
2. DEACONU, Șt., MURARU, I., TĂNĂSESCU, E.S., BARBU, S. G.. *Codex constituţional: constituţiile statelor membre ale Uniunii Europene.* Vol. 2. Bucureşti: Monitorul Oficial R.A., 2015. ISBN 978-973-567-910-1.
3. Constituția României [online]. [citat: 04.01.24]. Disponibil: https://www.cdep.ro/pls/dic/site2015.page?den=act2_1&par1=3#t3c1s1sba61
4. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. In: *Monitorul Oficial* nr.78 din 29.03.2016.
5. GUCEAC, I. Constituţionalismul, democraţia şi libertatea – valori ale societăţii deschise. In: *Akademos*, nr. 2(13), iunie 2009. pp. 41-47. [online]. [citat 26.12.2023]. Disponibil: http://www.akademos.asm.md/files/Constitu%C5%A3ionalismul,%20democra%C5%A3ia%20%C5%9Fi%20libertatea%20%E2%80%93%20valori%20ale.pdf
6. Encyclopedia Britannica, [online]. [citat 17.12.2023]. Disponibil: https://www.britannica.com/topic/poverty
7. KRUGMAN, P., WELLS, R. *Macroeconomics.* Vol 2. New York City: Worth Publishers, 2009. 600 p. ISBN 978-0-7167-7161-6.

8. *Encyclopedia Britannica* [online]. [citat 17.12.2023]. Disponibil: https://www.britannica.com/event/Poor-Law
9. SINGER, P. The Life You Can Save: Acting Now to End World Poverty. New York: Random House, 2009. 206 p. ISBN 978-1-4000-6710-7.
10. Hotărârea Guvernului nr. 564 din 14.06.2000 cu privire la aprobarea Programului Naţional de Atenuare a Sărăciei. In: Monitorul Oficial nr. 70-72 din 26.06.2000.
11. TROFIMOV, V., ŞONŢU, N. Reducerea sărăciei în Republica Moldova: experienţe şi aprecieri. In: *Economica*, 2011, nr. 2(76), pp. 61-70. ISSN 1810-9136.
12. Hotărârea Guvernului nr. 524 din 24.04.2002 cu privire la aprobarea Strategiei preliminare de reducere a sărăciei. In: Monitorul Oficial nr. 65 din 18.05.2002.
13. Legea nr. 398 din 02.12.2004 privind aprobarea Strategiei de Creştere Economică şi Reducere a Sărăciei (SCERS) 2004-2006. In: *Monitorul Oficial* nr. 5-12 din 14.01.2005.
14. Rezoluția A/RES/55/2 a Adunării Generale a ONU *„Declarația Mileniului a Organizației Națiunilor Unite”* din 08.09.2000 [online]. [citat. 19.12.2023]. Disponibil: https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/559/51/PDF/N0055951.pdf?OpenElement.
15. Hotărârea Guvernului nr. 1433 din 19.12.2006 cu privire la extinderea Strategiei de Creştere Economică şi Reducere a Sărăciei pentru anul 2007. In: Monitorul Oficial nr. 203-206 din 31.12.2006.
16. Raport final de evaluare a implementării Strategiei de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei 2004-2007, Guvernul Republicii Moldova, 2008.
17. Legea nr. 295 din 21.12.2007 pentru aprobarea Strategiei naţionale de dezvoltare pe anii 2008-2011. In: *Monitorul Oficial* nr.18-20 din 29.01.2008.
18. Raportul privind sărăcia în Republica Moldova, elaborat de Ministerul Economiei, Direcţia analiză, monitorizare şi evaluare a politicilor [online]. p.11. [citat 19.12.2023]. Disponibil: https://mded.gov.md/wp-content/uploads/2023/03/raport-privind-saracia-in-republica-moldova-2010-2011.pdf
19. Legea nr.166 din 11.07.2012 pentru aprobarea Strategiei naţionale de dezvoltare „Moldova 2020”. In: *Monitorul Oficial* nr.245-247 din 30.11.2012.
20. Raport de evaluare intermediară a Strategiei naționale de dezvoltare „MOLDOVA 2020”. [online].[citat 21.12.2023]. Disponibil: https://www.undp.org/ro/moldova/publications/raport-de-evaluare-intermediar%C4%83-strategiei-na%C8%9Bionale-de-dezvoltare-moldova-2020
21. Rezoluția A/RES/70/1 a Adunării Generale a ONU *„Transformarea lumii în care trăim: agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă”* din 25.09.2015 [online]. [citat 19.12.2023]. Disponibil: https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/89/PDF/N1529189.pdf?OpenElement .

22. Legea pentru ratificarea Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, şi Uniunea Europeană şi Comunitatea Europeană a Energiei Atomice şi statele membre ale acestora, pe de altă parte nr. 112 din 02.07.2014. In: *Monitorul Oficial* nr. 185-199 din 18.07.2014.
23. Hotărârea Guvernului nr. 912 din 25.07.2016 cu privire la instituirea Consiliului Naţional de Coordonare pentru Dezvoltare Durabilă. In: Monitorul Oficial nr. 232-244 din 29.07.2016. Abrogată prin Hotărârea Guvernului nr. 1046 din 21.12.2023. In: Monitorul Oficial nr. 1-4 din 05.01.2024, actualmente fiind plasată pentru dezbateri publice o nouă hotărâre ce va reglementa activitatea CNCDD.
24. Legea nr. 315 din 17.11.2022 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030". In: *Monitorul Oficial* nr. 409-410 din 21.12.2022.
25. Tratatul privind Uniunea Europeană din 07.02.1992 [online]. [citat 20.07.2023]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_1&format=PDF
26. Legea nr. 827 din 18.02.2000 fondului de susținere a populației. In: *Monitorul Oficial* nr. 65-67 din 08.06.2000.
27. Hotărârea Guvernului nr. 1246 din 16.10.2003 despre aprobarea Regulamentului-tip cu privire la funcționarea cantinelor de ajutor social. In: Monitorul Oficial nr. 218-220 din 24.10.2003.
28. Legea nr. 1491 din 24.11.2002 cu privire la ajutoarele umanitare acordate Republicii Moldova. In: *Monitorul Oficial* nr. 23-24 din 18.02.2003.
29. Legea nr. 60 din 303.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilităţi. In: *Monitorul Oficial* nr. 155-159 din 27.07.2012.
30. Legea nr. 297 din 24.02.1999 cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție. In: *Monitorul Oficial* nr. 39-41 din 22.04.1999.
31. Legea nr. 105 din 14.06.2018 cu privire la promovarea ocupării forţei de muncă și asigurarea de șomaj In: *Monitorul Oficial* nr. 295-308 din 10.08.2018.
32. Legea nr. 215 din 29.07.2016 cu privire la tineret. In: *Monitorul Oficial* nr. 315-328 din 23.09.2016.
33. AMELLER, M. *Parliaments: A Comparative Study on the Structure and Functioning of Representative Institutions in Fifty-five Countries.* Inter-parliamentary Union, 1966. 346 p.
34. АТАМАНЧУК, Г.В. *Теория государственного управления.* Москва: Омега-Л, 2011. 525 с. ISBN 978-5-370-01733-9.